

ETIK PÅ JOBBET

I samarbete med etiska rådet svara Pulsen på frågor om etik och etiska dilemman. Läs mer om etiska frågor i intranätet: Ledning/Etik. Där kan du även ställa egna frågor om etik och diskutera/samtala på Etiskt diskussionsforum

Vård på lika villkor

Är det sant att homo- och bisexuella får ett sämre bemötande i vården?

Kristina har inskrivningssamtal på vårdavdelningen och sjuksköterskan frågar om familjesituationen. Kristina berättar:

– Eftersom jag lever ihop med en kvinna sen över tjugo år uppgav jag hennes namn och sa att det var min sambo.

Då säger sjuksköterskan:

– ”Jaha ... men har du ingen släkting eller så?”

ETISKA RÅDET SVARAR:

Ända fram till 1979 klassades homosexualitet som mentalsjukdom. Tyvärr visar flera studier att HBT-personer (homo-, bisexuella och transpersoner) är tveksamma till att berätta om sin sexuella läggning eller könsidentitet, av rädsla för att få fel frågor och fokus i behandlingen eller av rädsla för negativa reaktioner. Det kan i värsta fall leda till att man undviker att söka vård.

Uttalade normer – heteronormen

Det är kanske lätt att ta för givet att en arbetskamrat eller patient är heterosexuell tills motsatsen är bevisad, det vill säga att han eller hon ”kommer ut”. Den som inte lever enligt heteronormen måste gång på gång ställa sig frågan ”Ska jag berätta eller inte?” Det kan handla om att uppges civilstånd eller att tala om för vårdpersonalen vilken relation man har till någon som är inlagd. Rädslan att personalen reagerar negativt, blir osäker eller tycker det blir besvärligt är förstället. Därför väljer många att vara tysta. Många som arbetar inom vården förnekar dessutom att detta skulle utgöra ett problem, med motiveringen att ”jag träffar aldrig någon homosexuell” eller ”vilken sexuell läggning man har, har ingen betydelse för vården”. Båda påståendena är i de flesta fall felaktiga. Eftersom exempelvis homosexualitet ofta ses som ”avvikande” finns det alltid en risk för diskriminering. En patient som söker vård är redan från början utlämnad och befinner sig i underläge. Är man dessutom homosexuell blir maktbalansen förstärkt. Det vilar därför ett extra stort ansvar på vårdpersonalen att bjuda in till öppenhet vad gäller sexuell läggning. Även transpersoner, det vill säga personer som inte uttrycker sitt kön så som förväntas enligt normen, måste bekräftas och respekteras i en vårdsituation.

Inte lika, men likvärdigt

Vetskapen om människors olikhet är en förutsättning för att människor ska bemötas med respekt och med hänsyn till sina olika behov. Att alla har lika värde betyder därmed inte att alla ska behandlas lika. Detta ställer krav på oss i vården att vara särskilt inkännande. Om en arbetsplats ska fungera för alla, oavsett om man arbetar där eller kommer dit som patient, måste det finnas en lyhörighet och respekt för människors olikhet och ett förhållningssätt präglad av öppenhet, istället för av förutfattade meningar och fördomar. Vi måste bemöta människor likvärdigt. Med etiskt språkbruk har de här frågorna att göra med respekten för alla människors lika värde och den enskilda människans värdighet, formulerad i människovärdesprincipen. Bemötande rent generellt är förstas också kopplat till principen om att göra gott och att inte skada eller kränka. I den etiska verktygslådan som presenteras i detta nummer av Pulsen finns material som kan vara till hjälp i utbildning och samtal kring bemötande av HBT-personer.

Diskutera mera

Känner du igen dig i fallet Kristina eller någon liknande situation? Vill du samtala/debattera om denna eller andra etiska frågor? Gå in på Etiskt diskussionsforum och dela med dig av dina tankar! Det hittar du i intranätet: Ledning/Etik. Läs gärna mer om Landstingets HBT-arbete i intranätet.



EIVOR BLOMQVIST
sekreterare i Landstingets etiska råd



Distriktsköterskan Lizette Karlsson, Karol Vieker RFSL, distriktsarbetsterapeut Therese Lindblad, Anette Sjödin RFSL, utvecklingsledare Angela Eckerby samt läkarsekreterare Eva Andersson diskuterar hbt-certifieringen. FOTO: MIKAEL BERGSTRÖM

Lär bra bemötande

Rosenlunds vårdcentral först att HBT-certifieras

Vårdcentralen på Rosenlund är den andra i Sverige som HBT-certifieras. RFSL har utbildat de 75 anställda i bemötandet av homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT).

Ett bra bemötande ur HBT-synpunkt är till exempel att inte förutsätta att patientens partner är av andra könet och att vara lyhörd för patientens önskemål att ta upp frågor ur ett HBT-perspektiv.

– Vi vet att det finns dåligt bemötande av HBT-personer i vården, att HBT-personer i mindre utsträckning uppsöker vården på grund av rädsla och därför har sämre hälsa, säger Anette Sjödin, ansvarig för HBT-certifieringen på RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) i Stockholm. Det är viktigt att kunna känna sig tryggt vid besök i vården, eftersom man alltid är i underläge som patient.

Hon ger flera exempel på hur bemötandet kan vara i sjukvården:

– Man förutsätts vara heterosexuell. Det finns exempel på lesbiska kvinnor som fått preventivmedel de inte behövt och inte har vågat säga ifrån, eller gravida kvinnor där den kvinnliga partnern inte blivit betraktad som förälder.

Te pilotutbildningar

Personalen på Rosenlunds vårdcentral deltar i en av tre pilotutbildningar RFSL beslöt att erbjuda för att HBT-certifiera verksamheter inom vård och omsorg.

– Landstinget har beslutat att vi ska öka kunskapen hos vårdpersonalen kring HBT och vi tacka

de ja när vi fick en förfrågan från hälso- och sjukvårdsavdelningen, berättar Angela Eckerby, utvecklingsledare på Rosenlunds vårdcentral. Landstingets folkhälsoavdelning stödjer utbildningen och står för halva kostnaden.

Målet är att all personal på vårdcentralen ska utbildas. Rosenlund har därför haft tre utbildningstillfällen samt fördjupning för den HBT-grupp som bildats.

– Utbildningen omfattar fakta om sexuell läggning, men vi diskuterar också vad kön är, normer, värderingar och attityder, säger Anette Sjödin.

Kan ni påverka den som har en negativ syn på HBT-personer?

– Det är få som är rena homofober, och de som har en negativ inställning på grund av okunnsighet kan vi balansera.

Dåligt betyg

HBT-personer har genom åren tyckt att Jönköping är en svår stad att leva i.

– Ja, Jönköping hamnade långt ner i den attitydundersökning som gjordes 2006, men att Rosenlunds vårdcentral arbetar med de här frågorna visar att det inte är ”nattsvalt” här.

Med tanke på att HBT-personer utgör cirka fem procent av befolkningen och att patientens sexuella läggning inte nödvändigtvis har betydelse vid vårdbesöket, kan utbildningen tyckas ske för ett begränsat antal vårdkontakter.

– Men eftersom den handlar om förhållningssätt och bemö-

tande av en minoritetsgrupp, har också andra minoriteter glädje av att vi utbildar oss.

Delade meningar

I personalgruppen finns det dock delade uppfattningar om utbildningen.

– En del ifrågasätter den tid vi lägger på detta i stället för på medicinsk kunskap och tycker att den tar tid från patientkontakten.

– Det har varit en resa som tagit ganska mycket kraft och energi, men samtidigt utvecklande och givande på många plan. Den har väckt många tankar som gett ringar på vattnet, säger Lizette Karlsson, distriktsköterska och etikombud på vårdcentralen.

Certifieringen sker i slutet av mars och RSFL gör uppföljningar under de två år den gäller.

– Det är viktigt att våra patienter känner till att vi nu har den här kunskapen, så på något sätt kommer vi att informera om det utåt, säger Angela Eckerby.

MIKAEL BERGSTRÖM

FAKTA/HBT

HBT betyder homosexuella, bisexuella och transpersoner. Transpersoner är ett samlingsnamn för bland annat transsexuella (som vill eller har bytt kön), transvestiter (som inte vill byta kön) och andra som överskrider normerna för hur man får uttrycka sitt kön.

Källa: RFSL